

De ziekenzalving, Jakobus 5

Is iemand onder u in lijden? Laat hij bidden. Heeft iemand goede moed? Laat hij lofzingen. Is iemand onder u ziek? Laat hij dan de ouderlingen van de gemeente bij zich roepen en laten die voor hem (letterlijk: 'over hem') bidden en hem met olie zalven in de Naam van de Heere (Jak. 5:13-14).

Het advies is dringend. De ziekenzalving en het gebed om genezing is geen optie naast vele andere mogelijkheden, maar een opdracht. Dus niet: zoek eerst biddend uit of je deze ziekte moet accepteren als de weg die God met je gaat, of dat je toch om genezing mag vragen. Nee, roep de oudsten van de gemeente, laat met je bidden en je met olie zalven. Bovendien gebruikt het Grieks hier het werkwoord *astheneoo* (zwak, ziek zijn) en dat wordt vaak gebruikt voor situaties van ernstige ziekte. De Naardense Bijbel vertaalt het andere woord voor de ellendige toestand van de zieke (*kamnoo*, vers 15) dan ook met 'de doodzieke'.

Jakobus verbindt een geweldige belofte aan het gebed en de zalving met olie: '*Het gelovig gebed (letterlijk: het gebed van het geloof) zal de zieke redden en de Heere zal hem weer oprichten.*' Bij de zalving met olie ligt het niet voor de hand om aan medicinaal gebruik te denken, zoals dat in die dagen gebruikelijk was (Luk. 10:34 –verzachting van de pijn), maar aan een sacramenteel gebruik. Ook koningen, priesters en een enkele profeet konden in het Oude Testament gezalfd worden. Daardoor werd Gods heerlijkheid en kracht op hen gelegd. Door de zalving met olie wordt de zieke in Gods zegenende en genezende tegenwoordigheid gebracht. Omdat er letterlijk staat 'over hem' bidden, mogen we bij deze zalving denken aan een gebed onder handoplegging. In Hebrreeën 6:2 wordt handoplegging zelfs onder de fundamenten van het geloof genoemd. Het is dus niet zomaar een bijkomstigheid.

Redden (*sooizoo*) kan door het hele Nieuwe Testament heen de dubbele betekenis hebben van: 1. redden, behouden; 2. genezen. Het woordje staat nog vier keer in de brief van Jakobus (1:21, 2:14, 4:12 en 5:20) en op al die plaatsen betekent het 'behouden' en verwijst het naar de redding van het oordeel en naar onze verlossing. Daarbij springt 5:20 vijf verzen later (een zondaar 'redden' van de dood) het meest in het oog. Kortom, ook in 5:15 kan *sooizoo* verwijzen naar redding van het gericht, want eerder is gezegd dat de Rechter voor de deur staat (5:9). Die dubbele betekenis van *sooizoo* of *sooteria* (redding, heil) wordt bijvoorbeeld ook zichtbaar in Markus 5:24 ('*Dochter, uw geloof heeft u behouden; ga heen in vrede en wees genezen van uw aandoening*') en in Handelingen 4:9-12, waar de woordjes *sooizoo* en *sooteria* driemaal voorkomen in verband met de genezing van een verlamde man en waar in vers 12 de diepere laag mee resoneert van 'de redding' (met lidwoord, hier met nadruk): eeuwig heil, verlossing, vergeving van zonden, opstanding uit de dood, door de ene Naam van Jezus. Kortom het totale heil in Christus.

Ook het woordje oprichten, opwekken, wekken (*egei-roo*) heeft een dubbele bodem, een diepere laag. Zo wordt het gebruikt voor het wekken uit de 'slaap des doods' en voor het opwekken van de doden op de jongste dag. Ook Jezus werd uit de dood 'opgewekt'. Zou Jakobus hier eveneens deze dubbele bodem voor ogen hebben? Dat oprichten en opgewekt worden zou kunnen gebeuren aan de andere kant van de doodsgrens... De Nieuwe Bijbelvertaling (2004) vertaalt in deze trant: '*Het gelovige gebed zal de zieke redden, en de Heer zal hem laten opstaan.*'

Die gedachte past bij de bredere achtergronden van Jakobus 5, want het hele hoofdstuk is geschreven tegen de achtergrond van de wederkomst en het laatste oordeel: '*Rijken, jullie goud en zilver is verroest en die roest zal tegen jullie getuigen. Het zijn de laatste dagen*' (vers 3), '*wees daarom geduldig tot de komst van de Heer*' (vers 7), '*de komst van de Heer is dichtbij en de Rechter staat voor de deur*' (vers 8-9).

Vervolgens maakt Jakobus ruimte voor de biecht, voor het belijden van zonden: '*En als hij zonden gedaan heeft, zal hem dat vergeven worden. Belijd elkaar de overtredingen en bid voor elkaar, opdat u gezond wordt. Een krachtig gebed van een rechtvaardige brengt veel tot stand.*'

Eerder bleek al een mogelijke samenhang tussen ziekte en zonde. Zonde kan ziek maken. Het niet belijden van zonden kan de genezing in de weg staan (Ps. 32:3-5, Jes. 59:1-9).

Het 'belijd elkaar de overtredingen en bid voor elkaar' biedt ook ruimte voor het belijden van de collectieve zonden van de gemeenschap: ongeloof, verdeeldheid, lauwheid en wat er ook maar aan de orde kan zijn in de plaatselijke gemeente. Daarmee wordt voorkomen dat de oproep tot een leven in toewijding en een oprechte wandel met Christus alleen bij de zieke zou komen te liggen.

Dat mogelijke verband tussen zonde en ziekte mag ook afgeleid worden uit het vervolg, de laatste twee verzen van de brief van Jakobus: '*Broeders, als iemand onder u van de waarheid is afgedwaald en een ander doet hem terugkeren, weet dan dat hij die een zondaar van zijn dwaalweg doet terugkeren, een ziel zal redden van de dood en een menigte van zonden zal bedekken*' (vers 19-20).

De woorden 'opdat u gezond wordt' verdienen aparte aandacht. Het werkwoord *iaomai* is in de Septuaginta (de Griekse vertaling van het Oude Testament) bijna altijd de vertaling van *raphah*, genezen. Het gaat om een medische

term: bid maar om lichamelijke genezing. In deze lijn vertaalt de Naardense Bijbel met 'opdat ge genezing vindt'. De Herziene Statenvertaling met 'opdat u gezond wordt' en de NBG 1951 met 'opdat ge genezing ontvangt'. De Nieuwe Bijbelvertaling (2004) vertaalt hier onzorgvuldig: 'dan zult u genezen'. Die stellige belofte bieden de woorden van Jakobus niet, of net niet. Wel: verwacht veel van dat gebed.

Ik kom nog een keer terug op de slotwoorden van vers 16: *'Een krachtig gebed van een rechtvaardige brengt veel tot stand'* (of 'mij zijn uitwerking niet', NBV). Die woorden ademen een grote verwachting van het gebed. Overigens staat dat woordje 'veel' (*polu*) aan het begin van de zin en krijgt het daardoor extra nadruk. Alsof Jakobus wil zeggen: verwacht er vooral veel van. Maar er staat niet 'alles'. Want God kan ook andere wegen gaan, wegen die wij mensen niet kunnen bedenken.

Het vervolg onderstreept nog eens dat we veel van het gebed mogen verwachten: *'Elia was een mens net zoals wij en hij deed een vurig gebed dat het niet zou regenen, en het regende niet op de aarde, drie jaar en zes maanden. En hij bad opnieuw, en de hemel gaf regen en de aarde bracht haar vrucht voort.'*

Elia was een mens net zoals wij... Let erop dat in de joodse traditie Elia als bijna bovenmenselijk gold. Het was de profeet Elia die werd verwacht als wegbereider van de Messias. Elia was een soort supergelovige, ook een uitzonderlijke bidder. Maar Jakobus zet Elia naast de gelovigen van de gemeente neer, naast 'gewone' christenen: 'Elia was een mens net zoals wij'. Met andere woorden: christenen van alle tijden en plaatsen mogen in het gebed voor elkaar tot een Elia worden.

Als we deze zes verzen van Jakobus 5 nog eens samenvatten en de lijnen nog wat doortrekken, dan vallen de volgende elementen op:

1. Het belang van het gebed. Het woordje 'gebed' / 'bidden' staat er zes keer, terwijl de zalving met olie slechts eenmaal wordt genoemd. Zalving met olie is ondersteunend bij het gebed, net als handoplegging. Gebed staat centraal. Er staat daarom in vers 15 niet dat de zalving de zieke zal redden. Elke vorm van magisch denken wordt daarmee geweerd. Desondanks mogen we de zalving niet reduceren tot iets louter symbolisch. Het is een sacrament, een genademiddel waardoor de Heilige Geest wil werken.
2. Het 'elkaar' (tweemaal in vers 16) en de oudsten als vertegenwoordigers van de gemeenschap. De kerk als helende gemeenschap, waarin je lief en leed met elkaar deelt en draagt. Genezing wordt hier niet gezocht in een missionaire context, maar in de kring van de gemeente Christus.
3. De mogelijke samenhang tussen ziekte en zonde, tussen genezing en vergeving. Die samenhang vinden we al terug in het woordje *asthenoo* (zwak, ziek zijn), want dat woordje kan ook worden gebruikt in de zin van: 'het vlees is zwak', onze zondige natuur (Mat. 26:41, Rom. 5:6, 8:3). Want het gaat God om héél de mens, naar lichaam, ziel en geest. De mens in al zijn facetten en verbanden. Ook het relationele aspect van ons mens-zijn, onze relatie met God, medemens en natuur, is van belang. Want zonde kan ziek maken. Anders gezegd: het gaat er in het gebed om genezing niet om dat je 'de oude wordt', maar dat je 'nieuw' wordt, en dat je verder groeit naar het beeld van Jezus Christus.
4. Het belang van geloof, in dit geval primair het geloof van degene die het gebed uitspreekt: 'Het gelovig gebed / het gebed van het geloof zal de zieke redden'. Overigens is hier ook het geloof van de zieke verondersteld, want anders zou deze de oudsten van de gemeente niet bij zich roepen.
5. Jakobus verwacht veel van het gebed, maar lijkt ook een reserve in te bouwen: de verhooring van het gebed, de wijze waarop en de mate waarin, dat is aan God. En dat kan ook gebeuren aan de andere kant van de dood. Dat brengt mij tot de volgende vraag, in alle voorzichtigheid gesteld en vooral relevant voor de zoektocht van dit boek: vinden we hier al, juist in een belangrijke bijbelse passage over genezing, het besef doorklinken dat Gods wegen wel eens anders kunnen zijn?